

МАРИНЕНКО П. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНИЙ ІСПАНСЬКИЙ АНЕКДОТ ЯК ЖАНР МІСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті досліджується один із жанрів міського фольклору, іспанський побутовий анекдот. Розглядаються функції анекдоту в сучасному іспанському суспільстві. Проводиться аналіз засобів досягнення комічності в соціально-побутових іспанських анекдотах.

Ключові слова: анекдот, функція, комічність, мовна гра.

В статье исследуется один из жанров городского фольклора, испанский бытовой анекдот. Рассматриваются функции анекдота в современном испанском обществе. Был проведен анализ средств достижения комичности в социально-бытовых испанских анекдотах.

Ключевые слова: анекдот, функция, комичность, языковая игра.

The article deals with the investigation of Spanish everyday joke, one of the genres of urban folklore. The functions of a joke in modern Spanish society were considered. The analysis of comical means in social and everyday domestic Spanish jokes was made.

Key words: joke, function, comicalness, linguistic game.

Сучасна світова культура напряму пов'язана з містами, урбанізацією. Багато людей переїздить зі сільських місцевостей до міста, оскільки великий мегаполіс надає, в першу чергу, можливості заробити на життя легшим способом, ніж обробляючи землю. Світова глобалізація сприяє розвитку міст. В містах живе велика кількість людей, які об'єднуються в групи за професією та інтересами. Розвивається власне культура міста, а разом і з нею фольклор міста, що є особливістю кінця ХХ та початку ХХІ століть. Одним із жанрів сучасного міського фольклору можна виділити анекдот, який притаманний також культурі іспанських міст. Отже, **мета** статті полягає у виявленні функцій анекдоту в сучасному іспанському суспільстві та засобів досягнення

Мариненко П. І.

комічності в ньому. **Актуальність** статті полягає у дослідженні сучасного стану розвитку іспанської мови та суспільства на матеріалі соціально побутових анекдотів. **Об'єктом** дослідження слугували анекдоти про Хайміто, вибрані із іспанських інтернет-сайтів (100 одиниць), засоби досягнення комічності в анекдотах стали **предметом** дослідження. Анекдот характеризується комічністю, епічною природою і являє собою малий концентрований текст у формі невеликого оповідання, діалогу, сценки, репліки. Анекдот за своєю структурою повинен мати несподіваний кінець, який викликає сміх у реципієнта [1:581]. Несподіваний кінець забезпечується за допомогою новизни мислення, яка досягається через застосування абсурдності, божевілля, порушенням норми суспільства, безглуздістю. Існує велика кількість різновидів анекдотів за тематикою: побутові, політичні, національні, про відомих людей. Для обігрування анекдотів часто використовуються прецеденти феномени (імена, тексти, ситуації), що дозволяє економити часовий простір, оскільки реципієнт знайомий з номінативною ситуацією, очікує, що може відбуватися, знає характеристики учасників анекдоту. Так, в іспанському анекдоті, якщо референція йде про галісійців, то реципієнт знає, що буде щось пов'язане з їхнім характером (недовірливість галісійців), у випадку з аргентинцями – їхня зарозумілість. Теми для анекдотів можуть бути різними, найактуальніші пов'язані із сучасними подіями в світі та в країні. Під обстріл іспанських анекдотів можуть попадати на сьогоднішній день політики, Європейський Союз, геополітична ситуація Іспанії, герої фільмів та телевізійні шоу.

В анекдотах присутня мовна гра, мета якої є створення комічного ефекту. Комічне це таке відхилення від норми, яке задовольняється двома умовами: а) призводить до виникнення двох змістовних планів (від вихідної точки відбувається раптовий перехід до кінцевого результату, який суттєво відрізняється від вихідної точки); б) це не небезпечно, а навіть приємно, оскільки це

відхилення викликає в реципієнта почуття переваги, оскільки слухач не володіє недоліком (мова про який йде в анекдоті) або навпаки підтверджує його зверхність над іншими [2:22]. Жарти в анекдотах будуються за схемою “невиправдане сподівання”, тобто коли відбувається контраст між очікуванням суб’єкта (базується на власному досвіді) та кінцевою реалізацією, що може бути помилкою, абсурдом, безглуздя тощо. В іншій схемі, “комічний шок”, реципієнт постає перед незвичною формою, спочатку він дезорієнтується внаслідок новизни, незвичності комічної одиниці, потім на нього знаходить осяяння, і останнє – комічна радість, викликана звільненням від нервової напруги [2:21–22]. Комічність може мати такі напрями, як гумористичність, сатиричність та іронічність.

Налаштування на комізм відбувається експліцитно та навпаки. Оскільки анекдот, на відміну від жарту, це очікуваний текст, то реципієнт налаштовується відразу на комічну гру, навіть ще не прослухавши текст. Він знає, що це буде смішним, комічним та коротким за змістом. Треба бути уважним вкінці, щоб впіймати відхилення від норми, щось неочікуване, зрозуміти його (осяяння) та відреагувати (зазвичай посмішка чи сміх в залежності від комічності та несподіваність анекдоту). Взагалі адресат також може налаштувати реципієнта: *te voy a contar un chiste...; sabes el chiste sobre...; un chiste.*

Одна з основних функцій анекдоту полягає в тому, щоб розважити себе та реципієнта, а також намір до самоствердження. Крім цього анекдот матиме іншу функцію прагматичного характеру. Так, анекдот показує, які відносини мають співрозмовники, якість і ступінь довіри між ними, сприйняття один до одного. Одні жарти можна розповідати певному колу людей, як в іншому колі той же самий анекдот не прийнятний. На це впливатимуть різні фактори, насамперед: вік, стать, ступінь знайомства, ранг та ієрархія в суспільстві та на роботі, ступінь довіри.

Окрім основної функції, розважити, анекдот може мати тематичну функцію, підтримка теми розмови або вдале та вчасне ілюстрування тематики бесіди. Також, анекдот може мати текстову функцію. Ця функція проявляється, коли анекдот використовується для початку розмови, або для завершення розмови, як підсумок чогось. Анекдот слугує також для зближення співрозмовників, для запобігання відсутності розмовної кооперації, для уникнення мовчання та пауз, незручних ситуацій.

Анекдот в сучасному суспільстві використовується для оприлюднення думки, теми “про наболіле”, яке дуже турбує адресата. Проте замість говорити про це відкрито, адресант завуальовує своє ставлення в анекдоті, в чому і полягає функція завалювання. Однак, ставлення адресата до певної проблеми легко розгадується та інтерпретується реципієнтом.

Анекдоти є універсальними, які сприймаються і розуміються у всьому світі, але в своїй більшості притаманні певному мовному та географічному ареалу. Так, не всі іспанські жарти будуть зрозумілі в Латинській Америці, хоча всі є носіями іспанської мови. Так само в самій Іспанії існує розгалуження гумору на півдні та півночі Іспанії. Гумор, а відповідно і анекдоти, кожної нації є відображенням картини світу, яка становилася віками. Гумор іспанця з півдня буде стояти поряд із гумором іспанця з півночі, але буде досить різнитися від гумору Латинської Америки, і ще більше від французів, англійців, німців. Гумор розвивався віками і постійно еволюціонує внаслідок змін цінностей суспільства, особливостей розвитку того самого суспільства, знань та досвіду, які мають носії мови певного ареалу тощо. Так, сучасний гумор іспанців різнитиметься від гумору сучасників Мігеля Сервантеса. Актуальними сьогоденними темами для іспанського суспільства є політичні, побутові, міжособистісні стосунки.

Для нашого дослідження ми виділимо анекдоти про Jaimito (Хайміто). Існує велика кількість соціально-побутових анекдотів з

цим персонажем. Jaimito – це хлопчик школяр, з яким постійно відбуваються різні історії то в школі, то дома. Він постійно конфліктує з вчителькою, директором школи або з батьками. Цей хлопчик завжди винахідливий, лайливий, кмітливий, гострий на язик, інколи наївний. Ситуації, які описуються в анекдотах, це повсякденні будні в школі або вдома, з яких можна зробити висновок, про життя і турботи середньо статистичного іспанця, у якого є діти. Ці анекдоти є актуальними, оскільки в них завжди мова йде про дитину, один з головних елементів іспанської родини. Хайміто постійно шуткує та задає незручні питання. Часто в ці анекдоти торкаються сексуальних тем вважаються грубими. В цьому хлопчику легко можна простежити персонажа шахрайських романів середньовічної Іспанії, а насамперед Хайміто перегукується з персонажем Ласарільо де Тормес, неповнолітнім пройдисвітом.

Розглянемо засоби вираження гумору в іспанських анекдотах про Хайміто. Одним із прийомів є використання омонімів, які досить часто призводять до взаємного непорозуміння і комічного ефекту як наслідок: *Yo tiré **serpentina** por la ventana... - ¿Quién eres?. -- Yo me llamo **Serpentina**; Jaimito, dime todas las formas verbales del verbo nadar... Y Jaimito dice gritando:YO NADO, TÚ NADAS...Y la profesora le dice:Más **bajito**, Jaimito... Yo buceo, tú buceas...; A que te **pego**. - Pero mamá, ¿cómo me vas a pegar si aún no he comprado el **pegamento**?* Так непорозуміння відбувається через омонімічність імен, слів “клеїти” та “вдарити”, “говорити тихіше” та “спускатися” (*Serpentina, pegar, bajo*).

Широко вживається багатозначність слів, що призводить до обігрування слів і подвійного змісту висловлення: –...*la frase “yo busco novio” ¿Qué **tiempo** es? -Tiempo perdido, señorita; Le pregunta Mariano Rajoy a Jaimito: - ¿Así que tu eres el de los **cuentos**? – No, Sr. Presidente ... yo soy el de los chistes, el de los **cuentos** es Ud; ... Carnicero. Porque en el colegio ya aprendí a hacer **chuletas**.* Так, гумористичний зміст досягається за допомогою слів **tiempo** (часова

форма та час); *cuentos* (анекдот, розповідь та базікало, байкар); *chuleta* (відбивна котлета та шпаргалка).

Часто Хайміто переплутує дії або відповіді на питання, що призводить до комічної ситуації, оскільки співрозмовник Хайміто очікує певну дію, але отримує інший, протилежний результат. *¿Nombre?, le responde: 20, ¿Edad?, le responde Jaime. El general le dice: ¿Usted cree que yo soy tonto?, le responde: ¡Señor, sí señor!; ...Lo que me dijiste mamá: El suelo con mantequilla, las tostadas con lejía, el bebe al horno y el pollo a dormir.*

В цих прикладах ми спостерігаємо ефект невиправданого сподівання чи очікування. Ефект комічності досягається у порушенні норми очікуваної поведінки, невідповідності повсякденної дії, несподіваної неадекватної реакції. Ефект несподіваності впливає на реципієнта і змушує його не приймати неочікувані дії, певним чином засуджуючи їх, стаючи понад цією поведінкою. Відповідна реакція сміх. *¡Papá, papá, tengo una noticia buena y otra mala! ¿Cuál es la buena Jaimito? ¡Que he aprobado todas! ¿Y la mala? ¡Que es mentira; ... Viene el cura y le hace la señal de la cruz y Jaimito baja. La mamá le pregunta: - ¿Por qué bajaste? - y Jaimito contesta: - Porqué el cura me dijo baja o te la corto.*

Інший спосіб досягнення комічності в анекдотах про Хайміто залучає абсурдність ситуації та дії. В більшості випадків ми спостерігаємо абсурдні відповіді на запитання: *Jaimito, dime una palabra que tenga la "m". Y le dice Jaimito: Sartén. La profesora le pregunta: Jaimito, ¿dónde lleva sartén la "m"? Y le dice Jaimito: ¡En el mango!; ... Como el mundo da vueltas estoy esperando a que pase un supermercado por aquí.* Абсурдність полягає в тому, що супермаркет ніколи не прийде до людини, або слово, яке має починатися на літеру м, його взагалі не має. Феномен абсурдності полягає у порушенні простої та звичайної логіки, яка встановлена культурою та віками. Часто в анекдотах зустрічається абсурдна логіка, тобто відбувається послідовна низка подій, які впливають одна з одної, але ця логіка є абсурдною, але таки вона має рацію в

певних ситуаціях. Так, абсурдна логіка спричиняє комізму певної ситуації: *Viendo esta extremidad, dígame la familia, el género y la especie del animal, así como sus costumbres migratorias y el número de crías por nidada. -Pero, ¿Cómo le voy a decir todo eso con una sola pata? - ¡Está usted suspendido! - A ver dígame su nombre y apellido. Jaimito se quita un zapato, le enseña el pie desnudo al profesor y le dice: Adivine.* Абсурдна логіка полягає в тому, що Хайміто змушує вчителя відгадати його прізвище, за тим самим критерієм, за яким вчитель хотів, щоб учень визначив назву тварини. *Jaimito, dígame rápidamente cuánto es 5+8. Jaimito le contesta 23, la profesora le dice indignada: ¡Cómo es posible que no sepas! ¡Son 13! Y Jaimito le responde: ¡Usted me pidió rapidez, no precisión!* В цьому прикладі абсурдна логіка полягає в тому, що учень правильно відповів на питання за вимогою вчителя.

Цікавим способом комічності є перебільшення (гіперболізація), яке саме по собі є експресивним засобом для досягнення гумористичного ефекту: *Esta va, le da el supositorio al niño, se baja las bragas, pone el culo en pompa y Jaimito se pone detrás de la abuela y cuando ve aquello, le dice:- Abuelita el supositorio es para ti o se lo doy al pavo.*

Евфемізація займає важливе місце в анекдотах. Комічність полягає у нових та неочікуваних способах перейменування понять табу іспанського суспільства, насамперед мова йде про фізіологічні потреби людини, інтимні частини тіла, секс тощо. ...у *sale Jaimito: "Maestra, ¿ me presta papel para **limpiarme el florero** (так, Хайміто евфемізує свою потребу вийти до туалету); Al día siguiente el maestro en la escuela le pregunta a Jaimito:- Jaimito dígame las tres frutas. Y éste contesta: - Mire profesor como usted vuelva a tocarle los **melones** a mi hermana le voy a dar una patada en su **banana** que le van a saltar los **kiwis** (евфемізуються інтимні частини тіла).*

Інший спосіб досягнення комічності – це наївність героя та ненавмисне викриття тьмяної історій, в першу чергу мова йде про те, що Хайміто розповідає тату або мамі про шлюбну зраду в

родині. - *Oye papá ¿me vas a llevar a cortar el pelo? - No ¿por qué? - Es que ayer escuché al vecino que le decía a mamá: "tienes bien peludo el chiquillo"; Jaimito le pregunta a su padre: - Papá papá! ¿Qué hay entre las piernas de mamá? - El paraíso - ¿Y entre las tuyas? - La llave del paraíso Jaimito - Pues ya puedes ir cambiando la cerradura que el vecino también tiene la llave.*

Якщо проводити лінгвістичний аналіз анекдотів про Хайміто, то можна виділити наступні характерні риси. Це короткі тексти, часто у формі діалогу (запитання-відповідь). Текст завжди закінчується реплікою-реакцією на певну ситуацію або запитання. Герої, які присутні в цих анекдотах, це сам хлопчик Хайміто, його батьки або вчителька. Інколи з'являються такі персонажі як директор школи, друг Хайміто, бабуся чи дідусь. В цих анекдотах присутня велика кількість окличних та питальних речень. Переважає вжиток теперішнього часу, для наближення реципієнта до ситуації, надання їй правдивості. Переважають прості речення над складними, що надає динамічність розповіді. Лексика в анекдотах загально побутова, присутня велика кількість розмовної лексики. Оскільки в деяких анекдотах Хайміто з'являється як невихований хлопець, то він вживає також нецензурну лексику, що збільшує комічний ефект. Перспективним, на нашу думку, є подальше дослідження сучасного іспанського анекдоту з інших тематик: політичні, соціальні, національні і т.д.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов А. Ф. Современный анекдот / Александр Федорович Белоусов. // Современный городской фольклор – М. : РГГУ, 2003. – С. 581–598.
2. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / Владимир Зиновьевич Санников. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 544 с.